



28.4.2026

YVV/899/2026

Hallintovaliokunnalle

Lausunto hallituksen esityksestä laeiksi ulkomaalaislain ja rikoslain 17 luvun 7 b §:n muuttamisesta HE 51/2026 vp

Yhdenvertaisuusvaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka tehtävinä on syrjintään puuttuminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen erityisesti vähemmistöjen osalta. Valtuutetun tehtävänä on myös ulkomaalaisten oikeuksien ja aseman edistäminen. Valtuutettu toimii lisäksi kansallisena ihmiskaupparaportoijana, naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana sekä maastapoistamisen täytäntöönpanon valvojana. Tehtävistä säädetään yhdenvertaisuuslaissa (1325/2014), laissa yhdenvertaisuusvaltuutetusta (1326/2014) sekä ulkomaalaislaissa (301/2004). Hallituksen esityksellä HE 52/2026 vp yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtäväksi on esitetty säädettävän myös perusoikeuksien seuraaminen seulonta- ja rajamenettelyissä. Valtuutettu kiittää hallintovaliokuntaa pyynnöstä toimittaa kirjallinen asiantuntijalausunto.

Karkotuspäätösten täytäntöönpantavuutta ei tule muuttaa

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei kannata hallituksen esityksen ehdotusta, jonka mukaan karkotuspäätös on täytäntöönpantavissa jo hallinto-oikeuden käsitellessä valitusta, mikäli tuomioistuin ei kiellä karkotuksen täytäntöönpanoa. Valtuutettu kannattaa sitä, että hallinto-oikeuden valituksella on pääsääntöisesti täytäntöönpanoa lykkäävä vaikutus, kuten tällä hetkellä. Esitys täytäntöönpanon muutoksesta rajoittaa tarpeettomasti Suomessa oleskeluvalla oleskelevien ja oleskelleiden ihmisten oikeuksia, erityisesti oikeusturvaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa, ettei karkotettavien henkilöiden oikeusturvaa tule heikentää maastapoistamisen tehostamisen tavoittelemiseksi. Perusoikeuksia voi rajoittaa vain hyväksyttävästä syystä ja mikäli rajoitus on välttämätön. (PeVM 25/1994 vp).

Kolmannen maan kansalaiset, joita karkotuspäätökset koskevat, ovat monimuotoinen ryhmä ihmisiä. Osa henkilöistä on oleskellut Suomessa jo huomattavan pitkän

ajan, mutta riippumatta siitä miten pitkä oleskelulupa heille on myönnetty, ovat he kaikki kuitenkin aloittaneet elämänsä uudelleen Suomessa ja rakentaneet elämänsä tänne. Muu kuin kansainväliseen suojeluun perustuva lupa on usein myönnetty perhesiteen, työn tai opiskelun perusteella, tai henkilön haavoittuvan aseman vuoksi. Haavoittuvaan asemaan perustuva oleskelulupa voidaan myöntää esimerkiksi ihmiskaupan uhreille, yksin oleville lapsille, lapsiperheille, vammaisille henkilöille tai henkilöille, jotka ovat joutuneet kidutuksen, muun fyysisen, psyykkisen tai seksuaalisen väkivallan kohteiksi, tai joilla on vakava sairaus. Henkilöiden siteet ja kotoutuminen Suomeen sekä mahdollinen haavoittuva asema puoltavat sitä, että karkottaminen ei olisi täytäntöönpantavissa ennen kuin asia on ehditty käsitellä myös hallinto-oikeudessa.

Esityksen perusteella hallinto-oikeuksille tulevat täytäntöönpanokieltohakemusten määrät lisääntyisivät merkittävästi, mikä tarkoittaa käytännössä myös sitä, että hallinto-oikeudet käsittelevät samaa asiaa kaksi kertaa – ensin arvioidessaan täytäntöönpanokieltihakemusta ja myöhemmin ratkaistessaan valituksen. Valtuutettu katsoo, että sääntelymuutoksia, jotka tarpeettomasti lisäävät tuomioistuinten työmäärää, kuten rajaukset hallintovaiheen oikeusapuun (ks. valtuutetun lausunto eduskunnassa samanaikaisesti käsittelyssä olevaan esitykseen EU:n maahanmuuttosääntelystä HE 52/2026 vp) tulee välttää ja laadukkaan menettelyn toimintaedellytykset turvata.

Ulkomaalaislain 36 b § ja 40 §

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ei kannata ulkomaalaislain 36 b §:ään ehdotettua muutosta. Valtuutettu katsoo lisäksi, että vastikään uudistettua ulkomaalaislain 40 §:ää tulisi muuttaa. Tämän esityksen perusteella jatkossa laittomaksi oleskeluksi ja siten myöhempien oleskelulupien myöntämisen esteeksi katsottaisiin esimerkiksi tilanteet, joissa tuomioistuin on kieltänyt täytäntöönpanon ja sallinut hakijan oleskelun tuomioistuimen käsitellessä asiaa. Yhdenvertaisuusvaltuutettu pitää tätä kohtuuttomana ja katsoo, että mikäli ulkomaalaisen maastapoistamispäätös ei ole täytäntöönpantavissa, tai häntä ei poisteta maasta esimerkiksi sen vuoksi, että ylikansallinen ihmisoikeussopimusvalvontaelin on pyytänyt Suomea pidättäytymään väliaikaisesti valittajan maastapoistamisesta, on katsottava, että ulkomaalainen oleskelee laillisesti Suomessa. Ottaen huomioon, että ulkomaalaisen sallitaan edellä mainituissa tilanteissa oleskella Suomessa, ei hänen tuona aikana tekemäänsä oleskelulupahakemusta tulisi voida hylätä sillä perusteella, ettei hän oleskelisi Suomessa laillisesti.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu toteaa myös, että esimerkiksi ulkomaalaislain 52 §:n (yksilölliset inhimilliset syyt) ja 52 a §:n mukainen oleskelulupa (ihmiskaupan uhri)

myönnetään vain hakijalle, joka on Suomessa. Haavoittuvan aseman ilmi tulo tai ihmiskaupan uhriksi joutuminen on voinut tapahtua maastapoistamista koskevan päätöksenteon jälkeen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että ihmiskaupan uhreja ja muita haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä on suojeltava ja heidän tulee voida saada lupaedellytysten täytyessä oleskelulupa missä tahansa vaiheessa Suomesta haettuna. Valtuutettu suosittelee, että tämä huomioidaan täysimääräisesti ulkomaalaislain 36 b §:n ja 40 §:n muodostamassa sääntelykokonaisuudessa.

Ihmiskauppaan ja haavoittuvaan asemaan perustuvien oleskelulupien lisäksi tulee lainsäätäjän varmistaa perustuslain 22 §:n mukaisesti perus- ja ihmisoikeussopimuksissa suojattujen oikeuksien, kuten perhe-elämän suojan (Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artikla) ja ensisijaisen lapsen edun huomioimisen (esim. YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artikla) turvaaminen. Valtuutettu katsoo, ettei Suomessa oleskelevan mahdollisuutta saada kyseisten lupaedellytysten täytyessä oleskelulupa perhesiteen perusteella tai työnantajan moitittavan menettelyn perusteella (ulkomaalaislain 54 b §) tule myöskään rajoittaa.

Maastapoistamispäätös ja sen mukainen kokonaisharkinta tulee tehdä jokaisen hakemuksen yhteydessä

Yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo, että jokaiseen Maahanmuuttoviraston päätökseen, jolla oleskelulupaa ei myönnetä, ja jonka on tarkoitus johtaa henkilön maastapoistamiseen, on tehtävä erillinen maastapoistamispäätös.

Mikäli maastapoistaminen perustuu aiempaan päätökseen, jonka jälkeen hakija on uudessa hakemuksessaan esittänyt uusia perusteita liittyen samaan asiaan, taikka hakenut oleskelulupaa eri perusteella, tulee hänen saada myös ko. perusteiden vaikutus oleskeluluvan myöntämiselle tuomioistuimen harkittavaksi. Hakijan tosiasialisesti tehokas oikeusturva edellyttää näin ollen, että hänen on mahdollista hakea myös maastapoistamisen estävää täytäntöönpanonkieltoa valituksensa yhteydessä.

Ulkomaalaislainsäädäntö on pirstaloitunutta, sitä on ilman kunnollista yhteisvaikutusten arviointia muutettu viime vuosina lukuisia kertoja ulkomaalaisten oikeuksia merkittävästi heikentäen ja EU:n maahanmuuttosääntely tulee osaltaan vaikeuttamaan tulkintaa entisestään. Erilaisten hakemusten tekemisen vaikutukset aieman maastapoistamispäätöksen täytäntöönpantavuuteen sekä eri päätösten täytäntöönpantavuuden ajankohdat on kuitenkin määritelty tarkoin ulkomaalaislaissa. Näin ollen johdonmukaisinta ja selkeintä on tehdä jokaisen kielteisen päätöksen yhteydessä maastapoistamispäätös. Tällöin maahanmuuttoviraston päätös tulee aidosti tuomioistuimen arvioitavaksi, kun sillä on myös mahdollisuus kieltää maastapoistamisen täytäntöönpano valituksessa esitettyjen seikkojen johdosta.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3 artikla edellyttää, että lapsen etu tulee huomioida ensisijaisena arviointiperusteena kaikissa lasta välittömästi tai välillisesti koskevissa päätöksissä. Esityksessä viitataan lapsen edun ja perhe-elämän suojan osalta siihen, että ne tulevat arvioiduiksi 66 a §:n ja 36 c §:n mukaisesti perhesiteen perusteella haetun luvan yhteydessä. Lapsen etu tulee huomioida ensisijaisesti myös muissa oleskelulupahakemuksissa, jotka koskevat lasta. Lisäksi lapsen näkemykset on selvitettävä ja huomioitava lapsen edun arvioinnin yhteydessä. Ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta edellyttävää kattavan harkinnan tekemistä, ja varmistaa osaltaan, että myös lapsen etu tulee huomioiduksi muissakin kuin perhesidettä koskevissa oleskelulupahakemuksissa. Esimerkiksi lapsen edun arvioinnin, mukaan lukien hänen näkemystensä huomioinnin, ei tule perustua kokonaisarvioon, joka on tehty jopa useita vuosia aiemmin maastapoistamispäätöksen kokonaisharkinnan yhteydessä.

Näin ollen yhdenvertaisuusvaltuutettu katsoo edellä esitetysti, että kaikkiin kielteisiin oleskelulupapäätöksiin tulee tehdä erillinen maastapoistamispäätös, jonka yhteydessä on tehtävä, kuten tähänkin saakka, ulkomaalaislain 146 §:n mukainen kokonaisharkinta.

Lopuksi

Yhdenvertaisuusvaltuutettu ilmaisee huolensa siitä, että lainsäädännöllä Suomeen luodaan uusia paperittomien ihmisten ryhmiä. Samanaikaisesti eduskunnan käsittelyssä oleva EU:n maahanmuuttosäätelyä koskeva esitys (HE 52/2026 vp) sekä etenkin tässä esityksessä ehdotetut ulkomaalaislain 36 b ja 36 e §:n muutokset (yhdistettynä vastikään muutettuun 40 §:än) tulevat valtuutetun arvion mukaan lisäämään paperittomien ihmisten määrää merkittävästi.

Paperittomuus on omiaan johtamaan hyväksikäytön, mukaan lukien ihmiskaupan, lisääntymiseen. Lainsäädäntötoimet, joilla paperittomuutta lisätään, tukevat harmaata taloutta sekä varjoyhteiskunnan syntymistä (ks. myös Sisäministeriön julkaisu 2022:16: [Selvitys mahdollisista kansallisista ratkaisuista maassa ilman oleskeluoikeutta olevien tilanteeseen](#)).

Lausunnon valmisteluun ovat osallistuneet myös asiantuntija Elsa Korkman ja johtava erityisasiantuntija Tiina Valonen.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu

Rainer Hiltunen

Erityisasiantuntija

Liisa Välimäki